

SHE'R YODLASH VA IFODALI O'QISH ORQALI NUTQIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH

Eshbekova Barno Abdullayevna

Baxmal tumani 52-umumta'lim maktabi

boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'quvchilarning nutqiy savodxonligini oshirishda she'r yodlash va ifodali o'qishning ahamiyati yoritiladi. Ta'lim jarayonida badiiy matnlar bilan ishlash orqali o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish, to'g'ri talaffuz, ohang va ifodalilikni shakllantirish metodlari bayon etiladi.

Kalit so'zlar: nutqiy savodxonlik, ifodali o'qish, she'r yodlash, talaffuz, badiiy matn, nutq madaniyati, ta'lim samaradorligi.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение заучивания стихотворений и выразительного чтения в развитии речевой грамотности учащихся. Освещаются методы формирования правильного произношения, выразительности речи и письменных навыков на основе художественных текстов.

Abstract: This article highlights the importance of memorizing poems and expressive reading in improving students' speech literacy. It discusses methods of developing pronunciation, expressiveness, and written communication skills through literary texts.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning nutqiy savodxonligini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Nutqiy savodxonlik o'quvchining fikrini to'g'ri, ravon va aniq ifodalashida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichida she'r yodlash hamda ifodali o'qish mashg'ulotlari o'quvchilarning nutq madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

She'r yodlash va ifodali o'qish jarayonida o'quvchilar:

- soʻz boyligini oshiradi,
- talaffuz ustida ishlaydi,
- ohang va pauzalardan toʻgʻri foydalanishni oʻrganadi.

Bularning barchasi ularning ogʻzaki va yozma nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli pedagoglar darslarda badiiy matnlardan samarali foydalanish orqali nutqiy savodxonlikni oshirish imkoniyatlarini kengaytirishlari zarur.

Asosiy qism

Nutqiy savodxonlik tushunchasi va ahamiyati

Nutqiy savodxonlik – bu oʻquvchining fikrini toʻgʻri, aniq va ravon ifodalash, soʻz boyligi va talaffuz madaniyatini rivojlantirish qobiliyatidir. Pedagogik tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, nutqiy savodxonligi yuqori boʻlgan bolalar:

- matnni tez va tushunarli oʻqiydi,
- fikrini mantiqan tuzadi,
- ogʻzaki va yozma nutqda ifodali boʻladi.

Shuning uchun boshlangʻich sinflarda sheʼr yodlash va ifodali oʻqish metodlari nutqiy koʻnikmalarni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Sheʼr yodlash va nutqiy rivojlanish

Sheʼr yodlash oʻquvchilarning xotira faoliyatini mustahkamlash bilan birga nutqiy rivojlanishiga ham ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Sheʼrlar badiiy ifoda vositalariga boy boʻlgani sababli oʻquvchilar yangi soʻz va iboralarni oʻzlashtiradi.

Sheʼrni yodlash jarayonida quyidagi koʻnikmalar shakllanadi:

- ritm va ohangni sezish,
- talaffuzni aniqlash,
- matn mazmunini tushunish va ifodalash,
- soʻzlarni toʻgʻri talaffuz qilish.

Bu jarayon oʻquvchilarning lugʻat boyligini kengaytiradi, nutqini ravonlashtiradi va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Ifodali oʻqish va pedagogik ahamiyati

Ifodali o'qish o'quvchilarda to'g'ri talaffuz, ohang va intonatsiyani shakllantiradi. O'qituvchi o'quvchilarga quyidagilarni o'rgatadi:

- she'rni qanday ohangda o'qish,
- qayerda pauza qilish,
- so'zlarni aniq talaffuz etish.

Ifodali o'qish orqali o'quvchilar matn mazmunini chuqurroq anglaydi va his etadi. Shu bilan birga, ular sahna nutqi, intervyu yoki nutqiy chiqishlarda ham o'zlarini erkin ifodalay olish ko'nikmalarini hosil qiladi.

Metod va texnologiyalar

Nutqiy savodxonlikni oshirishda pedagoglar quyidagi metodlardan foydalanishlari mumkin:

1. **She'rni rollarga bo'lib o'qish:** o'quvchilar she'rdagi obrazlarni turlicha ovoz bilan ifodalaydi.

2. **She'r mazmuni asosida suhbat o'tkazish:** o'quvchilar matn bo'yicha fikr almashadi, o'z fikrlarini bayon qiladi.

3. **Yodlangan she'rni sahnalashtirish:** dramatisatsiya orqali nutqiy faollik va ijodiy fikrlash rivojlantiriladi.

4. **Ifodali o'qish tanlovlari tashkil etish:** o'quvchilar o'z nutqini baholab, raqobat muhitida o'zini sinaydi.

5. **She'r asosida kichik matn yoki insho yozdirish:** yozma nutq rivojlantiriladi.

Shuningdek, interfaol metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar (multimedia vositalari, audio-video materiallar) nutqiy savodxonlikni oshirish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Dars amaliyoti va tavsiyalar

Boshlang'ich sinflarda she'r yodlash va ifodali o'qish jarayonida quyidagilarni e'tiborga olish muhim:

- She'r matni o'quvchilarning yoshiga mos bo'lishi kerak.
- O'qituvchi o'quvchilarga talaffuz va ohangga e'tibor qaratib, misollar bilan ko'rsatadi.

- Mashg‘ulotlar qisqa, qiziqarli va interaktiv bo‘lishi kerak.
- Yodlash jarayonida takrorlash va refleksiya qilishni tashkil etish zarur.

Bunday metodik yondashuv o‘quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, ularni erkin fikr bildirishga o‘rgatadi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Xulosa

She‘r yodlash va ifodali o‘qish o‘quvchilarning nutqiy savodxonligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu jarayon orqali:

- so‘z boyligi kengayadi,
- to‘g‘ri talaffuz va ifodali nutq ko‘nikmalari shakllanadi,
- ijodiy fikrlash va nutq madaniyati rivojlantiriladi.

Shu sababli o‘qituvchi darslarda she‘r yodlash va ifodali o‘qish mashg‘ulotlariga alohida e‘tibor qaratishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ona tili va o‘qish savodxonligi darsliklari. Toshkent, 2024.
2. Pedagogika va psixologiya asoslari. Toshkent, 2021.
3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha metodik qo‘llanmalar. Toshkent, 2022.
4. Nutq madaniyati va ifodali o‘qish metodikasi. Toshkent, 2023.